

Ҳаҷ дар Ислом

الحج في الإسلام

< Тоҷикӣ - Tajik – الطاجيكية >

АФИФ АБДУЛФАТТОҲ ТАББОРА

عفيف عبد الفتاح طباره

۞۞۞

Таҳия: Абдулҳалим ОРИФӢ

إعداد: عبد الحلیم عارفي

Ҳаҷ дар Ислом

1. Достони бинои Каъба. 2. Рӯҳ ва ҳақиқати ҳаҷ дар Ислом. 3. Эҳром ва фалсафаи он. 4. Ҳикмат ва фалсафаи тавоф ба даври Каъба. 5. Ҳикмати сайъ ва омадурафт дар байни Сафо ва Марва. 6. Фалсафаи вуқуф дар Арафа. 7. Шаҳодат ва эътирофи яке аз уламои Ғарб нисбат ба ҳаҷ.

Ҳаҷ дар луғат ба маънои қасд намудани чизи азим ва боаҳамият аст ва дар истилоҳи шариати Ислом ба маънои қасди Байтул –л-лоҳи –л-Ҳарам, дар Макка ба манзури ибодат мебошад. Ҳаҷ як маросим ва шиори динӣ аст, ки аз қадимулайём дар назди ҳамаи миллатҳо мутадовил буда, мардум онро анҷом додаанд. Қабл аз Ислом арабҳо одат доштанд ба манзури ибодат ба Байту-л-Ҳаром дар Макка, ки Иброҳим ва Исмоил, алайҳимусалом, онро бино кардаанд, мерафтанд ва ба номи ҳаҷ онро зиёрат мекарданд.

«Дуо ва ибодати онон ба давраи Каъба чуз ҳуштак кашидан ва каф задан чизи дигаре набуд».

Каъба ба сурати маҳалли истиқрори бутҳои арабҳо даромада буд, вале ҳамин ки Ислом ба қудрат расид, онро аз ҳамаи мазоҳири ширку ҷаҳл ва бутпарастӣ поксозӣ кард.

ДОСТОНИ БИНОИ КАЪБА

Чун Каъба маркази асосии анҷоми фаризаи ҳаҷ аст, беҳтар аст, ки ишорае ба достони сохтани он бинамоем. Таърихи бинои Каъба ба даврони ҳазрати Иброҳими Халилуллоҳ, алаҳисалом, бармегардад. Дар замони ҳазрати Иброҳим бутпарастӣ дар байни мардум бисёр шоеъ буд. Иброҳим ба манзури ибодати Парвардигор аз мардум дурӣ гузид ва муҳочират кард ва аз сарзамини Шом ватани обою аҷдодаш ҳамроҳи ҳамсараш Ҳоҷар ва фарзандаш Исмоил рӯ ба ҷануб ҳиҷрат кард, то ин ки дар сарзамини Ҳиҷоз ба дур аз мардум раҳли сафарро бар замин андохт, то хонаводаеро ташкил диҳад, ки танҳо Худои якҷапаро парастӣ намоянд. Ҳангоме ки Исмоил ба синни ҷавонӣ ва рушди ҷисмӣ кофӣ расид, Худованд ба Иброҳим дастур дод масҷидро бино намояд, то мардум барои ибодат, зикр, сипосгузорию неъматҳо ва алтофи илоҳӣ ба даври он ҷамъ шаванд. Худованди мутаол дар ишора ба ин ҳодиса мефармояд:

﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ١٢٧﴾ [البقرة: ١٢٧]

«Ба ёд биёваред, он ҳангомеро ки Иброҳим ва Исмоил пояҳои Каъбаро боло мебуданд ва дуо мекарданду меғуфтанд: Парвардигори мо, ин амалро аз мо бипазир. Бегумон, Ту шунаво ва доно ҳастӣ» (Бақара, 127).

Вақте Иброҳим ва Исмоил аз бинои Каъба фориғ шуданд ва онро такмил намуданд, Худованд дастур дод, то аз он муҳофизат кунанд ва Каъбаро аз тамоми олудагиҳои моддию маънавӣ монанди ширку бутпарастӣ поку муназзаҳ намоянд. Худованди мутаол дар ин бора мефармояд: **«Ва ба Иброҳим ва Исмоил супориш кардем, ки хонаи**

Моро барои тавофқунандагон ва эътикофқунандагон ва рукӯъву сачдақунандагон поку покиза кунед» (Бақара, 125).

Пас Каъба аввалин масҷид ва хонае аст, ки ба манзури ибодати Худои ягона барои мардум сохта шудааст. Худованд мефармояд:

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ٩٦ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مِّمَّا وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ٩٦﴾

دَخَلَهُ وَكَانَ ءَامِنًا ٩٧ ﴿[ال عمران: ٩٦، ٩٧]

«Нахустин хонае (аз ҳайси хидмату эҳтиром, ки бо дасти анбиё чихати парастииш ва ниёиши саҳеҳи Худованди ягона) **барои мардум сохта шудааст, хонае аст, ки дар Макка қарор дорад, ки пурхайру баракат ва моёи ҳидояти ҷаҳониён аст. Дар он нишонаҳои равшане вучуд дорад, аз ҷумла мақоми Иброҳим ки ҳар кас дохили он шавад, дар амон қарор мегирад»** (Оли Имрон, 96-97).

Вақте Иброҳим вафот кард ва ба дунболаш Исмоил низ ҷавт намуд, баъд аз замоне мардум чизҳои нодурусту хилофро аз ҷониби худ ба ҳаҷ изофа карданд. Аз ҷумла, ширку бутпарстиро ҷузъи маросими ҳаҷ қарор доданд. Ба ҳамин хотир Худованди мутаол Муҳаммад, саллаллоҳу алайҳи ва салламо фиристонд, то решаи ширку бутпарстиро ба кулӣ қатъ кунад ва мардумро ба тавҳид ва яктопарастӣ баргардонаду монанди Иброҳим ононро ба сӯйи Парвардигори тавоною доно даъват намояд. Дар ин бора Худованд хитоб ба Пайғамбар (с) мефармояд: **“Худо шуморо баргузидааст ва дар дин корҳои сангину душвореро нагузоштааст. (Дини шумо ҳамон) ойини падаратон Иброҳим аст ва Худо қаблан шуморо мусулмон номидааст”** (Ҳаҷ, 78).

РҶҲ ВА ҲАҚИҚАТИ ҲАҶ ДАР ИСЛОМ

Ҳаҷ дар Ислому ба тамоми маъно бо ҳаҷ дар дигар динҳо фарқи асосӣ дорад, чаро ки ҳаҷ дар назди дигар динҳо иборат аст аз тавассул чустан ба қубур ва гӯрҳои ашхоси солах ва муқаддас ва осору биноҳое, ки аз эшон боқӣ мондааст, дар ҳоле ки ин амр дар Ислому мавриди инкор ва нафрати шадид мебошад. Беҳтарин ҳаҷ дар назди дигар динҳо ҳаҷе аст, ки инсон дар роҳи он машаққату нороҳатию фаровонеро бар худ таҳмил намояд. Дар ҳоле ки Ислому иҷозат намедиҳад, ки инсон амдан ба манзури савоби бештар ранҷу машаққати изофиро дар анҷоми ҳаҷ бар худ таҳмил кунад, ҳарчанд ин кор бо хоҳири хуш ва хоҳири шахсӣ бошад. Дар ин бора ривоят шудааст, ки Пайғамбар (с) марди пиёдаеро дид, ки бо тақия бар дӯши ду писараш роҳ мерафт. Пайғамбар (с) аз вазъи ӯ пурсид. Гуфтанд: Эй Расули Худо, бар худ назр карда, ки бо пойи пиёда ба ҳаҷ биравад ва Каъбаро тавоф намояд". Пайғамбар (с) фармуд: Набояд ин корро бикунанд, чаро ки Худованд ниёзе надорад, ки мардум худро азоб диҳанд, ӯро бар уштур савор кунед. «Бинобар ин, Ислому ҳаҷро василае барои таҳқиқи фавоиди маънавию рӯҳӣ ва адабию ахлоқӣ, иҷтимоӣ ва сиёсию иқтисодӣ медонад ва мефармояд:

﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَا تُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ۚ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا

أَسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ ۝﴾ [الحج: ٢٧، ٢٨]

«Эй Муҳаммад, ба мардум эълон кун, ки пиёда ва ё савор бар шутурони лоғару борикандом роҳҳои дурро тай кунанд ва ба ҳаҷу зиёрати Каъба биёянд ва ба нидои ту посух гӯянд (онон ба ин сарзамини муқаддас биёянд), то манофеъи худро ба чашми худ

бибинанд (ва ба суди моддию маънавиашон бирасанд) **ва нозири фавоида фардӣ ва иҷтимоӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва ахлоқии ҳаҷ бошанд ва дар айёми муайяне, ки** (рӯзи ид ва ду ё се рӯз баъд аз он аст ба ҳангоми забҳи қурбонӣ) **номи Худоро бар чаҳорпоёне** (ҳамчу гӯсфанд, бузу гов ва шутур) **бибаранд, ки Худо ин неъматҳоро насиби онон кардааст** “(Эй ҳоҷиёни хонаи Худо), пас аз забҳи ҳайвонот худатон низ аз гӯшти онҳо бихӯред ва бенавоёни мустамандро ҳам аз он ғизо ва таъом диҳед» (Ҳаҷ, 27-28).

Дар ин ҷо Худованд мефармояд: «**То нафъи худро ба чашми худ бибинанд**». Таваҷҷӯҳ фармояд, ки уламои Ислом манофеи ҳаҷро ба манофеи динӣ ва дунёӣ ҳарду бо ҳам тафсир кардаанд, чаро ки дин ва дунё аз назари Қуръон бо ҳам иртибот ва ҳамоҳангии комил доранд, ҳамон гуна, ки дар байни рӯҳ ва ҷисм иртиботи муҳкаме мавҷуд аст ва ҳарду мукаммили ҳамдигаранд. Дар ҳоле ки дин рӯҳро бо имони саҳеҳ ва одобу ахлоқи ҳасана тақвият менамояд, васоилу имконоти моддӣ низ боиси бақо ва тараққию пешрафти он мебошад. Агар мо бихоҳем фавоидеро, ки ҳаҷ барои мусулмонон ба армуғон меоварад, аз ҳама ҷиҳот баёну баррасӣ намоем, ниёз ба таълифи китоби мустақил дорем ва ин китоб гунҷоиши онро нахоҳад дошт.

Бояд гуфт, ки ҳаҷ як анҷумани бузург ва ё як конфронси умумӣ аст, ки ҳар сол ба манзури эҷоди иттиҳод ва ҳамоҳангӣ дар байни мусулмонони ҷаҳон ва огоҳ сохтани онон ба шеваи саҳеҳи истифода аз манобеи ҳаётӣ аз тариқи ошноӣ бо фарҳанги ҳамдигар дар маркази пайдоиши Ислом Маккаи мукаррама ва Мадинаи мунаввара ташкил мешавад.

Набояд аз аҳамияти фаровони ҳаҷ гофил бошем, зеро ҳар яке аз миллатҳои мусулмон дар заминаи ҳосе дорои маҳорату нубуғ ҳастанд ва ҳар кишваре аз мавод ва мановеи табиӣ ҳосе бархурдор аст, ки кишварҳои дигар аз он баҳраманда нестанд ва ин анҷумани солиёна ба ҳамаи мусулмонон имкон медиҳад, то ба имзои тавофуқҳои асосӣ ва табодули афкор ва андешаҳо дар байни худ аз тамоми имконоти моддӣ ва маънавии мавҷуд дар сарзаминҳои исломӣ ба таври аҳсан истифода кунанд. Намояндагони тамоми кишварҳои исломӣ дар ин анҷумани солиёна ширкат доранд ва ин амр ба онон имкон медиҳад, ки ба осонӣ битавонанд дар заминаҳои фарҳангӣ ва иҷтимоӣ иқтисодӣ иқдомоти ҷиддӣ ва муҳимеро ба амал оваранд, мушкилот ва мавонеъро аз байн бардоранд ва азамату қудрат ва маҷди мусулмононро амалан ба онон боз гардонанд.

Ҳаҷ ба чӣ касоне воҷиб аст? Ҳар мусулмони болиғу оқиле, ки дорои бадани солим ва маблағи рафту баргашти мусофирати ҳаҷ ва қути афроди таҳти кафолаташ дар муддати мусофират бошад, ҳаҷ барӯ воҷиб аст. Шарт ин аст, ки қарздор набошад ва ҳаққи дигаронро ба гардан надошта бошад ва ҳамчунин набояд сарваташро аз тариқи номашрӯъ монанди рибо, дуздӣ, ришва, хариду фурӯши машруботи алкоғолӣ ва маводи муҳаддир ва дигар роҳҳои нодуруст ба даст оварда бошад ва закоти шаръӣ он низ пардохт гардида бошад ва бо вучуди ин шароити амнияти роҳ зарурӣ аст.

Ҳаҷ дорои шаш рукн аст: **Эҳром; Тавоф ва зиёрати Каъба; Саъй дар байни Сафо ва Марва; Вуқуф дар Арафа; Кӯтоҳ кардани мӯйи сар ӯ тарошидани он; Риояи тартиб дар байни ин аркон.**

Инак, ба баёни ҳар як мепардозем.

ЭҲРОМ ВА ФАЛСАФАИ ОН

Арабҳо одат доштанд, ки бо қарор додани нишонаҳо чарогоҳҳои худро аз вуруди ҳайвоноти дигарон ҳимоя ва мамнӯъ мекарданд ва ҳудуду марзҳое барои он қарор медоданд, ки қабоили дигар ҳаққи тааддӣ ва таҷовуз ба онро надоштанд. Афроди боқудрат ва пурнуфуз дар байни онон заминҳои фарвонеро ба унвони чарогоҳи худ мушаххас мекарданд ва ба касе иҷозат намедоданд бе иҷозати эшон аз он баҳрабардорӣ кунад, то ин, ки Ислом омад ва тамоми ҳаримҳои даврони ҷоҳилиятро, ки ба ноҳақ ба вучуд омада буданд, ботил ва бекор эълон намуд. Магар ҳарими Худо, ки онро таъйид намуд ва ҳарим ва миқотҳое барои Каъба қарор дод, то касоне, ки дохили Ҳарам мешаванд, ҳаққи тааддӣ аз ин ҳарам ва миқотҳоро надошта бошанд, магар ба шева ва шароити муайяну махсусе. Ҳангоме ки марди мусулмон дохили эҳром гардид, истифода аз ҳар гуна василаи ороишӣ ва рафоҳӣ барояш ҳаром мегардад ва иҷозат надорад баъд аз эҳром ба ҳеч чизи муаттаре худро хушбӯ кунад. Набояд пирохан ва ё ҳар либоси дӯхташудаеро бипӯшад, ба ҷуз пойафзори кӯтоҳе, ки бучулҳои пойро напӯшонад. Ҳақ надорад аз кафше истифода кунад, ки пойҳояшро бипӯшонад ва набояд бо ангуштар ё дигари васоили ороишӣ худро ораста намояд, мӯҳи баданро наметарошад ва нохунҳоро намегирад ва бо ҳамсараш омезиш намекунад.

Фалсафаи ин ҳама парҳез ин аст, ки ҳаҷ ибодат аст ва ҳадафи он тақаррубу наздикӣ ба пешгоҳи Худованд ва расидан ба неъматҳое аст, ки Худованд онҳоро барои одамони некӯкор ба унвони подош омода

кардааст. Маъмулан дастёбӣ ба ин файзу баракат муяссар нест, магар ин ки нафс аз ҳамаи тамоюлот ва орзуҳои шаҳвонии худ дурӣ ҷӯяд ва аз ҳолати оддӣ хориҷ гардад ва аз лаззатҳои хушгузарониҳо парҳез намояд. Ин кор вақте ҳосил мешавад, ки инсон танҳо ба заруриёти зиндагӣ иктифо кунад ва дар тамоми ҳаракоту сукуноташ таслими амри Худо шаваду ба ҷуз ӯ аз ҳама чиз ҷудо гардад. Фалсафаи дигари риояи парҳез дар эҳром ин аст, ки нафс мутаваҷҷеҳ шавад, ки чун ба камоли матлуби худ мерасад, ки болотар аз модда ва тамоюлоти шаҳвонӣ, ки одатан дар баробари онҳо таслиму заиф аст, қарор гирад ва бо дурӣ аз лаззатҳои зиндагӣ худро барои расидан ба чунин камоле омода созад.

Аз тарафи дигар, эҳром тамрин ва риёзате аст, ки нафсро ба ҳолати рӯҳонияти аввал бозмегардонад. Мулоҳиза мефармояд, ки вақте аз олами модда ва завоҳири он дур мешавем ва нафс ба табиати рӯҳонии худ бармегардад, чӣ қадар хушҳолем ва эҳсоси дилпокию лаззати рӯҳӣ мекунем. Парҳезкорӣ дар эҳром нафсро бурдбору сабур ва қодир ба таҳаммули мушкilot ба бор меоварад. Яке аз уламо ба номи Бодин Павл низомро ба номи **низоми кашшофа** барои тарбияи нафс ва омода сохтани он бар таҳаммули мушкilot ихтироъ кардааст, ки аксари миллатҳо инояти фаровоне ба он нишон додаанд ва мо метавонем бо шаҳомат эълон кунем, ки низоми риёзатии эҳроми ҳаҷ ба маротиб таъсираш бештар аз низоми риёзатии кашшофаи Бодин Павл мебошад. Зеро машаққату нороҳатие, ки дар эҳром вучуд дорад, нисбат ба машаққати мавҷуд дар низоми кашшофаи Павл ҳам сангинтар ва ҳам мудатташ тӯлонитар аст ва дар

як Ҷазои динӣ ва ақидатӣ анҷом мегирад, ки боиси таъсирпазирии бештари нафс мебошад ва аз ин рӯ, муфидтар аст.

Набояд фаромӯш кунем, ин ҳолат, ки тамоми ҳоҷиёни фақирӯ гани, дар як либос ва шакли ягона худро нишон медиҳанд ва асаре аз васоили ифтихор ва ғурури баъзе бар баъзеи дигар вучуд надорад, паёмовари маъноӣ бисёр баланди мусовот ва бурдбории ҳамагонӣ аст, ки Ислом саҳт алоқаманд аст, то решаи онро дар дили пайравонаш қавӣ ва нерӯманд намояд.

Эҳром паёмовари сулҳ ва оромиш аст. Инсоне, ки ба эҳром мебарояд, вақте хонаи Худоро мушоҳида мекунад, ин дуоро меҳонад: *“Парвардигоро, номи Ту салом аст ва оромишу сулҳ танҳо аз қониби Ту аст. Парвардигоро, зиндагии оромеро ба мо бидеҳ. Парвардигоро, бар шарофату қаромат ва ҳайбату эҳтироми ин хонаи Худ бияфзо ва бар шарофату эҳтироми касе, ки ба унвони ҳаҷ ё умра онро зиёрат мекунад, бияфзо”.*

Зикри ин дуо нишон медиҳад, ки яке аз фалсафаҳои ҳаҷ эҷод ва парвариши ишқу алоқа ба сулҳу оромиш дар нафси пайравони Ислом мебошад. Ислом меҳонад решаи буғз ва кинаю адоватро аз даруни онон хушк намояд ва мусулмононро водор созад, то ба сурати бародарони меҳрубон бо ҳам зиндагӣ ва муошират кунанд ва Қуръон ин матлабро мавриди таъкид қарор медиҳад ва мефармояд: **«Ҳаҷ бояд дар моҳҳои муайяне анҷом пазирад** (ки иборатанд аз шавволу зулқайда ва зулҳиҷча) **ва касе, ки дар ин моҳҳо ҳаҷро бар хештан воҷиб карда бошад, набояд калимоти зишт бигӯяд ва набояд омезиши чинсӣ бо ҳамсараш дошта бошад ва набояд муртакиби фисқу гуноҳ шавад ва набояд ба ҷангу ҷидол бипардозад, зеро ин корҳо бо рӯҳи ҳаҷ муғоярат дорад»** (Бақара, 197).

Дар ин ояти шарифа Худованди мутаол бар инсоне, ки дар эҳром аст, воҷиб карда ки орому беозор бошад ва бо касе ба адовату ҷидол напардозад ва ба ӯ дастур медиҳад аз ба забон овардани калом ва суханони беҳудаю зишт дурӣ ҷӯяд ва аз гуноҳу корҳои нописанд бипарҳезад ва аз фармони Парвардигор таҷовуз нанамояд ва муртакиби ҳеҷ кори ҳароме нашавад ва аз муҷодалаю адоват худдорӣ варзад.

Ҳамчунин ба хогири тақвият ва парвариши ишқ ба оромишу сулҳ дар нафсҳо аст, ки Ислом бар касоне дар эҳром ҳастанд, ҳаром намудааст ҳайвонотеро, ки дар хушкӣ зиндагӣ мекунанд, бидушанд. Фарқе намекунад гӯшти ин ҳайвонот ҳалол бошад ё ҳаром. Дар ин маврид Худованд мефармояд:

﴿أَجَلٌ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ وَحُرْمٌ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا وَاتَّقُوا

اللَّهِ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [المائدة: 96]

«Шикор ва хӯрдани гӯшти сайди обзӣ барои шумо, ки муқим ҳастед ва барои мусофирон, ки онро захира мекунанд, ҳалол аст, вале то вақте дар ҳоли эҳром бошед, шикор кардани ҳайвони хушкӣ барои шумо ҳаром аст. Аз Худоӣ тақво дошта бошед ва аз азобаш битарсед, ки ба сӯйи ӯ баргардонда мешавед» (*Моида*, 96).

Даъват ба сулҳу оромиши ҳамаҷониба дар ҳаҷ ба ин ҷиҳат аст, ки Ислом меҳодад аз тариқи ибодат ва парастии илоҳӣ пайравони худро сулҳҷӯю ором ва солим ба камол расонад ва ба василаи ибодат ононро дар ин замина парвариш намояд.

Таслим ва итоат аз Худо. Инсоне, ки дар эҳром аст, бо садои баланд ин калимотро дар ҳар фурсату муносибате такрор менамояд ва

мегӯяд: «Омода ва фармонбардори Туам, Парвардигоро. Ба ҳақиқат омадаам, ҳеҷ шарикӯ анбозе надорӣ ва омодаю фармонбардорам. Бегумон, тамоми ситоишу неъмат аз онӣ Ту аст ва қудрату мулк хоси Ту аст ва ҳеҷ шарикӯ анбозе надорӣ».

Ба ростӣ, ин калимот ба манзалаи нидое аст, ки сарбозон дар майдони ҷанг замзама менамоянӯ ва рӯҳи ҳамосаю шӯҷоат ва фидокорио дар онон ба ҳаяҷон дармеоварад. Ҳадаф аз такрори ин калимаҳо воғузор намудани зимомӣ ихтиёр ба дасти пурқудрати Парвардигор ва таслим шӯдан дар баробари фармони ӯ ва дарҳам шикастани ғуруру такаббур аст, то инсон бар асоси қонуни Худо рафтор кунад ва ба унвони як мавҷуди шарифу сулҳҷӯ ва ором ба зиндагии шарофатмандона идома диҳад ва аз ҳудуди қонун ва шариаи Исломи таҷовуз нанамояд.

ҲИҚМАТ ВА ФАЛСАФАИ ТАВОФ ДАР КАЪБА

Ҳоҷӣ ҳафт бор дар гирди Каъба давр мезанад, ӯ тавофи худро аз **Ҳаҷару-л-асвад** шурӯъ менамояд. Гардидан ба даври Каъба ва тавоф ба манзалаи салом барои аввалин хонае аст, ки ба василаи Иброҳим барои парастии Худои якто сохта шӯдааст ва ёдовари хотироти Иброҳиму Исмоил мебошад.

Ҳаҷару-л-асвад санге аст, ки дар гӯшае аз Каъба ба унвони як рамз ва шиор қарор дода шӯдааст, ки Иброҳим онро барои таъйини нуқтаи шурӯи тавоф дар он ҷо насб кардааст. Арабҳо ҳам ҳар гоҳ бинои Каъбаро таҷдид мекарданд, Ҳаҷару-л-асвадро маҳфуз медоштанӯ. Тавоф ба даври Каъба шабоҳат ба ҳоли фариштагоне дорад, ки ба

даври Арши Худо ҳалқа задаанд ва ба тасбеҳи Парвардигор машғул буда, ҳаргиз онро қатъ наменамоянд. Бегумон, ин таваҷҷӯҳи қалбӣ ба Худо ва ибодати амалӣ рӯҳи инсонро ба малакути аъло ба парвоз дармеоварад.

Илова бар ин, ҳамаи мусулмонон ба ҳангоми намоз ҳадди аққал рӯзе панҷ бор ба сӯйи Каъба рӯй меоваранд, пас воҷиб аст ба ҳангоми анҷоми фаризаи ҳаҷ низ онро тавоф кунанд ва бар хонае дуруду салом намоянд, ки Иброҳими Халил, алайҳи-с-салом, онро барои ибодату парастии Худои якто бино сохтааст.

ФАЛСАФА ВА ҲИКМАТИ САЪИИ

БАЙНИ САҒОВУ МАРВА

Саъй иборат аз рафтани пиёда ба ҳолате аст, ки аз ҳолати оддӣ сареътар бошад, вале суръати он ба давидан нарасад. Саъй байни Сағову Марва яке аз аркони ҳаҷ дар даврони чоҳилият буд, ки ислом онро низ таъйид ва тасбит намуд, то ёдовари як ҳодисаи таърихӣ бошад. Аввалин саъй, ки дар байни ду теппаи Сағову Марва анҷом гирифт, ба василаи модари Исмоил – Ҳоҷар – ҳамсари Иброҳими Халил буд, ки дар ҷустуҷӯи об барои фарзанди ташнааш ба суръат дар байни онҳо омадурафт мекард. Арабҳои даврони чоҳилият низ ин ибодату шиорро маҳфуз ниғаҳ дошта буданд, вале дар болои ҳар як аз ду теппаи Сағо ва Марва буге қарор дода буданд, ки яке Усоф ва дигаре Ноила ном дошт. Вақте Ислом омад, тамоми бутҳоро нобуд кард, вале саъйи байни Сағо ва Марваро боқӣ гузошт, онро аз лавси ширку бутпарастӣ пок намуд. Ислом саъй дар байни Сағо ва Марваро

боқӣ гузошт, зеро бо қавонини Исломи созгорӣ дорад ва нишоту таҳрик дар рӯҳу ҷисми ҳочиёро тақвият менамояд ва монанди тамриноти ҷангӣ ва амалиёти низомӣ аст. Илова бар инҳо, саъй дар байни Сафо ва Марва ба манзалаи паноҳ бурдан ба Парвардигор барои дафъи гирифториҳою нороҳатиҳо ва талаби омурзишу раҳмат ва мағфират мебошад. Зеро дар чунин ҳолате буд, ки Худованди мутаол гирифториҳои Ҳочару фарзандаш Исмоилро бартараф сохт ва оби Замзамро барои онон ҷорӣ намуд, дар ҳоле ки ҳар ду аз шиддати ташнагӣ дар дами марг қарор гирифта буданд.

ФАЛСАФА ВА ҲИКМАТИ

ВУҚУФ ДАР АРАФА

Яке дигар аз аркони ҳаҷ **вуқуф** дар Арафа дар рӯзи нӯҳуми моҳи зулҳиҷҷа аст. Албатта, ғавоиди вуқуф бисёр аст. Аввал ин ки як конфронсе аст солиёна, ки садҳо ҳазор нафар аз ҳамаи нуқоти олам ба сурати намояндаи дигар мусулмонони кишвари худ дар он ширкат менамоянд. Покистонӣ, мисрӣ, мағрибӣ, ироқӣ, индонезӣ, турк, суриягӣю лубнонӣ ва мусалмононе аз тамоми гӯшаю канори олам дар ин конфронс ширкат доранд, дар як ҷо ҷамъ мешаванд ва як Худоро ба фарёд мехонанд ва аз Парвардигори якто талаби раҳмату баракату саодат менамоянд ва ҳама дар як либоси пок ва бо сару пойи бараҳна, ки бо он шоҳе бар гадое имтиёзе надорад, дар ниҳояти хушӯъ ва фурӯтанӣ ва бо қалби саршор аз сафою самимият ва ишқ ба некию эҳсон ва инсондӯстӣ дар пешгоҳи Худованд ба розу ниёз машғуланд. Чунин саҳнае намоёнгарӣ беҳтарин ва бузургтарин намунаи мусовоту

бурдборӣ ба сурати амалӣ дар байни инсонҳо аст, ки ҳеҷ имтиёзи моддӣ ва фахру мубоҳот дар он дида намешавад.

Вуқуф дар Арафа бозсозӣ, таҷдиди шахсият ва ҷудо шудан аз гузаштаи олуда ба гуноҳу корҳои нописанд аст, тавбаю рӯҷӯ ба сӯйи Худо аст ва таҷдиди аҳду паймон бо Парвардигор бар он шурӯъ намудани як зиндагии тоза ва поку муназзаҳ аз олудагиҳо мебошад. Дар ин бора Пайғамбар (с) мефармояд: *«Касе, ки барои ризои Худо ҳаҷ кунад ва аз гуноҳу сӯханони бад бипарҳезад ва аз фисқу фуҷур дурӣ намояд ва аз итоати Худо хориҷ нашавад, баъд аз ҳаҷ монанди тифле, ки аз модар нав ба дунё меояд, беғуноҳ ва маъсум ба хонаи худ бармегардад»* (Ривояти Бухорӣ)

ШАҲОДАТ ВА ЭЪТИРОФИ ЯКЕ АЗ УЛАМОИ ҒАРБ ДАР БОРАИ ФАВОИДИ ҲАҶ

Мавзӯи ҳаҷро гуфтаи доктор Филипп Ҳатий дар китобаш ба номи «Таърихи Ғарб» дар маврид ҳаҷ дар назди мусулмонон ба охир мерасонем, ки мегӯяд: «Бо вучуди гузашти давронҳои фаровон ҳанӯз ҳаҷ ба сурати як низоми қавӣ ва муҳкаму собиту побарҷо аст, равобити мусулмононро бо ҳам таҳким мебахшад, тафохуму иттиҳод ва дӯстию мусовотро дар байни қабоил, гурӯҳҳо ва миллатҳои мусулмон ба вучуд меоварад ва ҳеҷ сустии ихтилофе дар он мушоҳида намешавад. Дар сояи ин низоми нерӯманд ҳар мусулмоне орзу дорад, ки дар даврони зиндагии худ ҳадди аққал як бор ба мусофирати ҳаҷ биравад ва дар иҷтимои бародарона ва пур аз меҳру муҳаббат ва мусовоте, ки дар Макка ташкил мешавад, бо дигар мӯъминон ширкат

намояд ва эҳсосу ҳамбастагии худро ба афроде, ки аз нуқоти мухталифи ҷаҳон ба ин ҷо омадаанд, эълон намояд. Дар партави баракати ин низом барои ҳар як аз миллатҳои мухталиф монанди сиёҳпӯстон, барбарҳо, чиниҳо, форсҳо, туркҳо, арабҳо ва ғайра фақирӯ сарватманд, боқудрату заиф ва нотавон ин фурсат ҳосил мешавад, ки аз ҳайси забону фарҳанг ва ақидаю имон бо ҳам тафоҳум, ҳамохангӣ ва ҳамбастагӣ ба вучуд оваранд. Бегумон, Ислом тавониста ба пирузии бисёр чашмгире дар мубориза бо наждпарастӣ ва қавмгарой, махсусан дар байни пайравонаш ноил шавад, ки ҳеҷ як аз динҳои мавҷуд дар ҷаҳон натавонистааст ба он бирасад, зеро Ислом ҳеҷ имтиёзеро, ки боиси бартариати инсоне ба инсони дигаре бошад, ба расмият намериносад, магар он имтиёзе, ки боиси бартариӣ як фарди мӯъмин аст (ки иборат аз тақво ва фазилати ахлоқӣ ва маънавӣ аст). Бидуни тардид, ташкили ин иҷтимоӣ бузург дар айёми ҳаҷ бузургтарин нақш ва хидматро дар роҳи расидан ба ин мавқеият ба ўҳда дорад».¹

Ва саллаллоҳу ало саййидино Муҳаммад ва олиҳи ва асҳобиҳи аҷмаин.

¹ "Таърихи Ғарб "Таълифи Филип Ҳатий.-- Ҷ.1., саҳ.187.